

ДИНАСТИЯ ХАН

Периодът от историята на Китай след династията Цин преди епохата на Трицарствието (периодът от 220 до 280 г., влязъл в историята като борба и противопоставяне между три различни държави Китай - ВЪЙ, У и ШУ) е известен с управлението на императорите от династията Хан. Тя просъществувала по-дълго от всяка друга управляваща династия в историята на Китай. Управлението и институциите ѝ послужили като образци на всички следващи управления. Нещо повече, основната етническа група от китайците по името на династията започнали да се наричат хан.

Династията е основана от рода Лю. Началният период (206-209 г пр.н.е.) е с името ранна династия Хан или Западен Хан. Столица му бил гр. Чанънан. Историята на тази династия е записана в хрониката Ханшу. Тя прекъсвала на шестнадесетата година от управлението след като властта е била заграбена от Ван Ман от династията Син.

Вторият период - от 25 до 229 г. пр.н.е. - е бил със столица Лоян и е известен под името късна династия Хан, или Източна династия Хан. Историята ѝ е описана в хрониката Хоу Ханшу.

Основател е Лю Бан от рода Лю. Той бил селянин, който застанал начело на недоволните от управлението на династията Цин. Въстаниците успели да превземат столицата Сънян и да свалят управляващия тогава император. Лю Бан положил началото на новата династия. Тя влезла в историята под името Първа, Ранна или Западна династия Хан. Страната била разделена на области, които се ръководили и контролирали пряко от централната власт. Имало и няколко полуавтономни царства, които постепенно загубили своята независимост, особено след бунта на Седемте царства.

Хунну, конфедерация от Централноазиатски народи, които владели източната част на Евразийската степ, разгромили Хан през 200-та г. пр.н.е.

Третият император У Ди остава в историята като енергичен и доблестен владетел. За основополагащи принципи за управлението на държавата са били издигнати конфуцианските добродетели - образование и граждански служба. За установяване на дипломатически съюзи с народите на Средна Азия У Ди организирал мисиите на Цжан Цян, които съществено обогатили знанията на китайците за западния свят.

Неговата цел да разшири търговското влияние се осъществила с включването в международната търговска мре-

жа, наричана Път на коприната. Пътят на коприната достигнал на запад до Средиземноморието.

Системата на управление на държавата при първите хански императори е била крайно централизирана, следвайки образаца, установен от Цин Шъхуан. Страната била разделена на административни единици, управлявани от назначени от императора чиновници. Служебното повишение се постигало не чрез името в обществото, а чрез придобитото образование и успешно издържаните поредица от изпити.

За разлика от предните династии, ханските императори издигнали патерналистичната идеология на конфуцианството, която сплотявала всички около императора и позволявала да се осъществят мащабни проекти, като строителството на Великата китайска стена, имаща за цел да предпазва империята от набезите на номадите хунну.

Постоянното противопос-

тавяне с номадските племена и разширението на западните граници на империята изтощили ресурсите на страната и довели до повишението на данъците.

Управленията на Чен Ди и Пин Ди преминали под знака на съперничеството между съпругите на императорите и отсъствие на явен

Основателят на династията Хан

наследник. Императорите били слаби. Това довело до си-неубийство. За да задоволи прищевките на новата си наложница, Чен Ди заповядал да умъртвят синовете му от други жени. Но и самите императори умрели неочаквано, което породило множество слухове.

След смъртта на Пин Ди,

за регент бил назначен неговият тъст, Ван Ман, който предприел опити да спаси държавата, чрез провеждането на редица реформи. Ван Ман приел титлата император и се опитал да привлече на своя страна най-бедните слоеве на населението. Стремейки се да ограничи частната земя и робовладелието, узурпаторът настроил срещу себе си знатната върхушка. Прокараните икономически реформи не успели, настъпил и политически хаос, появили се въстанически шайки, наричани се „червеновежди“, които и сложили край на властването му.

В резултат на въстанието на Червените вежди, през 25 г. император Хуан Ву успял да върне властта на фамилия Лю. Възстановената династия Хан просъществувала до 220 г. под името Късна или Източна Хан.

Връзките с Рим

Пътят на коприната свързал две велики империи - Ханската и Римската били хегемони в противоположните краища на Евразия. Малко знаели една за друга, поради значителното разстояние което ги разделяло. Китайците уважително наричали Рим (а после и Византия) „Да Цин“, което било „Голям Китай“. Римляните наричали Китай и китайците seres - „копринени“ или „страна на коприната“. За производството на коприна споменавал Плиний Стари в своята „Естествена история“.

Най-старите сведения за връзки между Китай и Рим са на Луций Аней Флор. Той съобщава, че в двора на Октавиан Август пристигнали посланици от Китай, които пътували четири години.

Най-ранният официален контакт между двете империи, засвидетелстван в китайски хроники, е от 166 г. Тогава в двора на Хан пристигат пратеници на „Андун, цар на Да Цин“. Смята се, че с това име е записан император Марк Аврелий Антоний. Римляните носели в дар слоновина кост, рог от носорог и коруби от морски костенурки.

Древни находки

През XX век при археологически разкопки на гробницата Мауандуей, разположена южно от град Чанша, административен център на провинция Хунан, Южен Китай, открили добре запазен труп. Това била първата в света открита подобна находка. Въпреки че мъртвото тяло било погребано преди повече от 2 хиляди години, свежестта на лицето и еластичността на кожата били като на жив човек. Още преди да били оповестени резултатите от изследванията, сред населението се разнесъл слухът, че там бил погребан царски владетел на име Ма. Погребаното тяло го идентифицирали едва през 70 години на миналия век, при случайното откриване на гробницата. Тогава при изваждането на забит за сондаж железен кол, бликнала струя задушлив газ. Направените археологически проучвания показали, че под земята е разположена древна гробница. След отварянето ѝ видели, че дъното и пространството между саркофага и ковчегата е запълнено с гипсов слой и над 5 тона въглища. А в ковчегата намерили тяло на жена. Изумили се от добре запазения труп, с ясни форми на лицето, с влажна кожа и лъскава коса, с добре очертани жили на ръцете и краката, с оформена мускулатура и добра подвижност на ставите на крайниците.

Направили аутопсия, която установила, че и вътрешните органи също са добре запазени. В храносмилателната система открили пъпешови семки, което навело на извода, че жената е умряла в сезона на зрелите пъпеша. Анализите доказали, че погребаната през II в. пр.н.е. жена е била съпруга на владетеля на царство Чанша - Ли Цан, от началото на династията Западен Хан. Било установено и нейното име - Син Джуи.

Людмила СЛАВЧЕВА